

ZERUBÁBEL

Ageus 1. a 2. kap.

kázání ze soboty 6. 4. 2013 – br. Beneš Jiří

Ageovo proroctví je proneseno v Persii, za doby vlády Dareia I., v roce 520 př.n.l., tedy judským exulantům. Podle uvozovacích vět („*stalo se slovo Hospodinovo*“, „*toto praví Hospodin*“) předkládá ve svém proroctví Ageus devět Hospodinových výroků:

1,1-2 (dvě uvozovací věty). Datovaný výrok k Zerubábelovi a k Jóšuoovi. Obsah: citace slov lidu.

1,3-4 Obsah: otázka - domy vaše kontra dům můj.

1,5-6 výzva „*položte srdce vaše na cesty vaše*“. Obsah: konstatování neefektivity jejich činnosti.

1,7-11 (+ „výrok Hospodinův“ – 1,9). Obsah: dvě výzvy „*vystupte na horu, stavějte dům*“ + charakteristika domu + duplikace neefektivity + kontrast jejich a Hospodinova domu + pohroma.

1,13 Obsah: „*já s vámi*“. Jde o Hospodinovu odpověď na reakci (odezvu) posluchačů.

2,1-5 (+ „výrok Hospodinův“ – 2,4 třikrát!). Datovaný výrok k Zerubábelovi a k Jóšuoovi a ke zbytku lidu. Obsah: tři otázky + čtyři výzvy „*posilni se!, jednejte!*“ + argument „*já s vámi*“ (duplikace z 1,13) + odkaz na smlouvu + třetí svědectví o Hospodinově přítomnosti.

2,6-9 (+ „výrok Hospodinův“ – 2,8.9; + „*praví Hospodin*“ – 2,7.9). Zde v každé větě je upozorněno na to, že původcem je Hospodin. V 2,9 je na to, že jde o Hospodinovo slovo upozorněno dvakrát! Obsah: pohroma + duplikace charakteristiky domu (z 1,8b).

2,10-19 (dvě uvozovací věty, + „výrok Hospodinův“ – 2,14.17). Datovaný výrok. Obsah: výzva žádat kněze o Tóru + obsah žádosti (+ co znesvěcuje a kdo je znesvěcen) + tři výzvy „*položte srdce vaše*“ + o chrámu (kdysi) + duplikace zprávy o pohromě a její záměr + slib žehnání. Pro tento výrok jsou charakteristické duplikace. Dvakrát je zde opakováno datum 24. 9. (v tento den je pronesen ještě následující Hospodinův výrok), dvakrát fráze „*chrám Hospodinův*“ a „výrok Hospodinův“ a třikrát „*od tohoto dne*“ (fráze „*od dne*“ je celkem pětkrát, v 2,18 třikrát).

2,20-23 (+ „výrok Hospodinův“ – 2,23 třikrát!). Datovaný výrok. Jediný výrok osobně k Zerubábelovi. Obsah: pohroma (již počtvrté!) + výpověď o Hospodinově služebníkovi Zerubábelovi.

Ageus velmi usilovně poukazuje na Hospodinovy výroky. Nejvíce jej fascinuje a nejčastěji tedy vyzdvihuje samotný fakt, že Hospodin mluví. Spolu s uvozovacími větami na to Ageus upozorňuje posluchače 24krát, což je na tak malé ploše, jakou Ageova kniha má, mimořádně nápadné. Prorokovi nejvíce záleží na tom, aby posluchač pochopil, že má před sebou slova nejvyšší důležitosti, zcela mimořádné závažnosti, jimž je třeba věnovat pečlivou pozornost.

V 2,4.9.23 na tuto skutečnost upozorňuje obzvláště často, čímž tyto výpovědi ještě nad ostatní vyzdvihuje. Ve všech výrocích dohromady je pak ještě Hospodinem samotným opakováno téma: pohroma (čtyřikrát), charakteristika domu, neefektivity jejich činnosti, svědectví o Hospodinově přítomnosti a tři skupiny posluchačů (2,2.4 + 1,12.14). To vše je v Hospodinových výrocích akcentováno. V závěru proctví je k tomu všemu navíc třikrát

a) Hospodinem zopakována výzva „*položte srdce vaše*“ a fráze „*od tohoto dne*“. I na tyto skutečnosti obsahového rázu je tedy položen důraz, opakovaně nasměrována pozornost;

b) prorokem zopakováno datum 24. 9. a upozornění na to, že jde o „*výrok Hospodinův*“. Touto frází také kniha končí (začíná trojím upozorněním na Hospodinovo slovo v 1,1-3).

Když prorok deklaruje takový zájem o Hospodinovy výroky a posluchače jejich působení takto vystavuje, lze předpokládat, že bude také chtít posluchače konfrontovat s jejich mocí, tedy poukázat na jejich vliv. Že jeho proctví nemá pouze informativní hodnotu, skutečně také Ageus ilustruje, a sice na adresátech Hospodinových výroků, tj. na třech typech postav: na Zerubábelovi, Jóšuuvi a na zbytku lidu (viz 1,12-15). Tato Ageova ilustrace dělí Hospodinovy výroky v proctví na dvě symetrické části (podobně Jonáš): čtyři Hospodinovy výroky (1,1-11), ilustrace (1,12-15) a čtyři Hospodinovy výroky (Ag 2).

Knih je tedy vystavěna tak, že Hospodin slyší (registruje a cituje) řeč lidu (1,1-2) a odpovídá na ni otázkou (1,3-4), kterou vtahuje lid do rozhovoru (nutí k reakci). Projevuje tak o určité posluchače (Zerubábel, Jóšuu a zbytek lidu) zájem. Pak sdělí své poselství, neboli oč mu jde (1,5-11). Lid reaguje (1,12-15) a Hospodin (Ag 2) jim proto, že předchází řeč vzali vážně a zařídili se podle ní, může říci (je to tedy řeč vyšší úrovně, určená někomu jinému než řeč předchozí) zásadní poselství.

Hospodin od posluchačů (Zerubábel, Jóšuu a zbytku lidu) chce: „*položte srdce vaše na cesty vaše*“ (1,5). To je první a zásadní nárok a týká se kvality jejich života, jejich spirituality. Posluchači patrně nemají své srdce u svých cest, neboli jsou vnitřně rozdělení (nejsou konzistentní). Někam se ubírají, ale jejich srdce není v souladu s jejich pohybem (s tím, co dělají). Hospodin se tedy svým výrokem pokouší a to opakovaně (1,5.7) je harmonizovat a současně je (opět opakovaně) upozornit na jejich přílišný a zbytečný aktivismus (1,6.9). Nejen upozornit, ale Hospodin chce jejich aktivismu zabránit, narušit a zastavit jej (1,10-11). Důvod, proč tak činí, vyplývá z jejich nastavení: jsou zaměřeni na sebe, nikoli na Hospodina. Starají se jen o sebe, přemýšlí jen o sobě. V jejich zorném poli jsou oni sami (jejich potřeby) nikoli Hospodin. Hospodin to ukazuje na zmínce o domu – používá pro to ilustraci s domem: vaše domy versus můj dům (1,9). Na ní je důležité zájmeno „*můj*“, nikoli slovo „*dům*“. O to Hospodinu jde – proto volá lid: „*položte srdce vaše na cesty vaše*“. Volá je k jinému typu aktivity. On chce určovat, co mají dělat – nechce, aby si to určovali sami. Proto jim předkládá jakýsi **program**, který je vyjádřen třemi rozkazy: „*položte srdce, vystupte na horu, stavějte dům!*“ (1,7-8). Všechny tři rozkazy (první z nich je duplikací akcentován a tím ostatním nadřazen) jsou svou povahou nerealizovatelné vlastními silami, tj. bez pomoci Hospodina: lid neví, jak se pokládá srdce. Neví, na jakou horu mají vystupovat a neví ani, jaký dům mají stavět (kde a jak se takový dům staví), ale postupně bude z Hospodinových výroků stále více vyplývat, jak se dům má budovat. Všechny tyto rozkazy jsou však, stejně jako úvodní otázky Hospodinovy impulsy, k tomu, aby na ně lid

reagoval, tj. aby se Hospodina ptali, co mají dělat, a aby jej pro realizaci jeho úkolu žádali o pomoc a vtažovali do dění. Aby si uvědomili, že Hospodina potřebují a aby s ním začali počítat. Aby jej nechali vstoupit do jejich života a jednat zde.

Ageus zaznamenává, že na Hospodinův podnět jeho posluchači reagují (1,12-15): „*naslouchají (vnímají) a bojí se*“ (1,12). To je reakce, kterou v nich Hospodinův výrok vyvolal. Tak na ně Hospodinův výrok zapůsobil. Skutečně se začali na Hospodina soustředit a uvnitř nich se začalo něco dít. A Hospodin jejich reakci přitakává dvojím způsobem: slovy a činem. Slovy je ujistí, že je s nimi (nejsou sami – 1,13). Čin (1,14a) je obtížně popsitelný: buď jejich ducha *vytřepe* (hebr. n-a-r) nebo *obnaží* (tj. připraví, hebr. a-v-r, a-r-h, a-r-r), nebo *burcuje* (tj. probudí, hebr. a-v-r), nebo všechno dohromady. Prostě s jejich duchem něco provede a to zase bude mít své následky. Po Hospodinově ovlivnění jejich ducha oni „*přijdou*“ a dosl. „*vykonají poselství v domě Hospodina zástupů*“ (1,14b). To znamená, že uskuteční to, co Hospodin po nich požadoval – realizují jeho program. A to na místě, které vyvolává otázky: jsou-li stále v Persii, co je tím Hospodinovým domem? Jsou-li již zpět v Jeruzalémě, o jaký dům se jedná, když chrám je v troskách? S vysokou pravděpodobností zde však nejde o stavbu (jak slyšíme ze dvou novozákonních textů – Sk 7,48-50 a 17,24), ale možná o samotný Hospodinův lid, v jehož nitru Hospodin přebývá¹⁾. Důležité je vědět, že to byl Hospodin, kdo způsobil, že byli schopni uskutečnit to, co po nich požadoval, k čemu je vyzýval na samém počátku (1,7-8): klást srdce na své cesty a tím budovat dům.

A k těm, o které Hospodin projevil zájem, které Hospodin poznamenal²⁾, opět Hospodin mluví proto, že na Hospodinův výrok reagovali. Mluví ale jinak, než předtím. Znovu jim sice klade otázku, ale v ní již soustředí svou pozornost na jakéhosi jedince (2,3), kterého charakterizuje slovem „*zbylý*“ (zbytek) a jehož jednání popisuje: „*vidí tento dům ve slávě jeho (jako) první*“. O tomto jedinci Hospodin vypovídá také z perspektivy jeho okolí: „*vidíte jej nyní. Zda jako on je jako nic ve vašich očích*“. Tzn.: vy jej vidíte, ale nikdo takový, jako je on, už není a navíc pro vás vůbec nic neznamená. Tato výpověď se nápadně podobá slovům uvedeným v Iz 53,2-3 „*viděli jsme ho, ale byl tak nevzhledný, že jsme po něm nedychtili, byl v opovržený ... že jsme si ho nevážili*“. Jakoby nyní, až vyslechli a uskutečnili Hospodinův program, jsou schopni přijmout zprávu o tomto zvláštním člověku.

O tomto jedinci patrně mluvil Hospodin již předtím: „*V něm budu mít zalíbení a oslavím se*“ (1,8b). Posluchačům, kteří dosud nebyli na Hospodinova slova citliví (a Hospodinem vytřepaní), se mohlo zdát, že Hospodin mluví o domě. Nyní ví, že Hospodin nemá na mysli stavbu, ale člověka (tak viz J 2,19-21). A také se hned dozvídají, jakého člověka, o kom to vlastně Hospodin mluví, v kom má zalíbení, v kom se oslaví (koho učiní vážným), kdo je ten zbylý, který pro ostatní nic neznamená. Jsou to možná jeho posluchači, tj. ti, kdo vzali Hospodinova slova vážně: Zerubábel, Jóšua a lid (2,4) a nebo jen první z nich.

Tato trojice posluchačů poznamenaných Hospodinovým výrokem je zmíněna již počtvrté a tak je třeba se podívat, na co jejich jména upozorňují. Jako první je vždy uveden Zeru-bábel. Jeho jméno obsahuje výraz „*potomek*“ (hebr. zera), odkazující na mesiáše (viz Gn 3,15)³⁾. Jméno Jóšua je odvozeno od kořene zachránit a z hlediska Nového zákona je stejné, jaké má Ježíš. Obě jména tedy avizují postavy mesiášského charakteru a obě postavy byly Hospodinem osloveny i v jeho prvním výroku (1,1), takže v 2,4 jsou zmíněni již popáté. Tato pozornost, která je právě těmto dvěma postavám věnována, je stejně nápadná, jako

význam jejich jmen. A tuto nápadnost Ageus zesiluje (násobí) ještě trojím upozorněním na to, že jde o Hospodinův výrok (totéž činí ještě jednou, a sice u posledního výroku v 2,23). A nápadné je také to, že Hospodinův výrok navíc obsahuje a) tři stejné imperativy, každé oslovené postavě zvlášť a samostatně jeden pokyn, který v češtině znamená: „*podporuj, upevni, vzchop se, vzdoruj, přemož!*“. Tímto pokynem si je Hospodin na něco velkého připravuje; b) dvojí (v 2,4-5, spolu s 1,13 trojí!) ujištění o Hospodinově blízkosti.

Vedle trojho stejného pokynu dostávají všichni dohromady ještě jeden pokyn společně: „*jednejte!*“. Je to zvláštní pokyn vzhledem k tomu, že a) se na počátku svého mluvení pokouší Hospodin naopak jejich aktivismu zabránit a zastavit jej; b) oni podle svědectví Ageova již jednájí (1,14). Nyní poté, co naslouchají, bojí se Hospodina a jsou Hospodinem poznamenáni (vyburcováni), dostávají k tomuto jednání rozkaz od Hospodina. Oni jednájí a pak jim to Hospodin přikazuje. Tím se dozvídají pozoruhodnou duchovní zákonitost: Hospodinovy pokyny mohou splnit teprve tehdy, když je spontánně uskutečňují dříve, než jim to Hospodin přikáže. Současně je však Hospodin chce rozkazem „*jednejte!*“ ujistit, že reagovali správně. Jakoby jim chtěl přitakat v tom, k čemu je již strhnul. Tak posluchači teprve nyní, z Hospodinova výslovného pověření, vědí, že mohou pokračovat, protože budou dělat (ba již dělají) jen to, co chce Hospodin a nikoli to, co by chtěli sami. Však je také pokyn „*jednejte!*“ ještě zdůrazněný tím, že je zdůvodněný: „*jednejte, protože já jsem s vámi*“. Tím je výrazně naznačeno, že příčinou jejich jednání není jejich vůle, ale (argumentem je) Hospodinova blízkost, přítomnost. Hospodin je subjektem neboli iniciátorem jejich jednání, a proto jim také určuje, co mají činit: „*čiňte ... slovo, které řežu s vámi, když vás vyvádím z Egypta a duch můj stojí ve vašem středu*“ (2,4-5). Zde je první vrcholné sdělení Ageova proroctví. Hospodin je volá realizovat Hospodinovo slovo, které v sobě mají (jsou jím naříznuti – poznamenáni) již od vyvedení z Egypta. A Hospodin je také znovu upozorňuje na svou blízkost, na které vykonání Hospodinova pokynu závisí. Vnitřní zkušenost s Hospodinovým Duchem v jejich středu je uschopní vykonat „*slovo, které řežu s vámi*“.

Tak se před námi otevírá další velmi důležité zjištění: Hospodin je tam (a s těmi), kde se uskutečňuje jeho slovo, kde se z jeho blízkosti žije a podle jeho pokynů jedná. Tam je jeho dům (tam bydlí), který plní slávou (vážností). Takovým jednáním se buduje jeho dům, jak k tomu volá Hospodin na počátku své řeči (1,8). Zerubábel a Jóšua a zbytek lidu představují onen dosl. poslední dům (to bude v 2,23 ještě upřesněno – mírně korigováno), protože s nimi je Hospodin. A odtud, z místa, kde je Hospodin a které je jeho domem, dává Hospodin pokoj (2,8-9). Následně pak Ageus z Hospodinova pověření a pro upřesnění ohlásí alternativu, neboli, co (kdo) Hospodinovým domem není (2,10-19): není jím nečistý lid, který cosi nemá na svém srdci, který je předmětem Hospodinova bití a nežije pro Hospodina (2,17). Tím Hospodin znovu ukazuje, na čem mu záleží: aby zde jeho vyznavači byli pro něj, tj. aby jim šlo o Hospodinův dům, nikoli o domy svoje. Být zde pro Hospodina, jemu k dispozici, je také shrnutím toho, jak žijí Zerubábel, Jóšua a zbytek lidu, když „*naslouchají, bojí se Hospodina a činí poselství domu Hospodinova*“ (1,12.14). Bytím pro Hospodina budují dům, ba sami se stávají Božím domem, tedy místem, kde s nimi je (může být) Bůh. Proto Hospodin svým posluchačům (Zerubábelovi, Jošuaovi a zbytku lidu) třikrát sděluje, že je s nimi. To je výzva, aby i oni zde byli pro něj, aby s Hospodinovou blízkostí něco udělali, aby ji proměnili v blízkost vzájemnou.

Adresátem posledního Hospodinova výroku je již jen sám Zerubábel (2,20-23). Zatímco v 2,3-4 mluví Hospodin o jedinci, nyní mluví k jedinci. Hospodinova pozornost se stáčí jen na Zerubábelu. Řeč k Zerubábelovi a o Zerubábelovi je kulminačním bodem (druhým vrcholem) Ageova proroctví, což zvýrazňuje Ageus trojím upozorněním na to, že jde o Hospodinův výrok. Zerubábelovi speciálně jsou určena slova o Hospodinově likvidaci království (2x), vozů (3x) a slova o zvláštním Hospodinově zacházení se Zerubábelem (2,23): Hospodin si jej vezme, označuje jej za svého služebníka a činí jej pečetním prstěnem. A zdůvodňuje to svým rozhodnutím („*vyvolím*“). Se Zerubábelem tedy Hospodin sdílí eschatologické informace. Jej chce informovat o tom, co nastane a s kým bude spojena budoucnost. Vše zanikne a jediný, kdo obstojí, bude Hospodinův služebník – jej Hospodin chce a jej jediného si také ze všeho, co je na světě, vezme. On je model (vzor) toho, co má budoucnost. On, Hospodinův služebník, je ten dům, jež si Hospodin svými výroky připravuje, kde Hospodin přebývá a k jehož budování dává Hospodin rozkaz (1,8).

Poslední Hospodinův výrok, neboli řeč k Zerubábelovi, tvoří perspektivu pro pochopení všeho, co dosud Hospodin řekl a přináší pro posluchače zásadní sdělení. Hospodin zpočátku vyzve ke stavbě domu a vytýká, že si jeho domu nikdo nevšimá. Pak ujišťuje, že je s nimi a vyčítá, že oni zde nejsou pro něj. A nakonec sdělí, že všechno zničí a vezme si jen svého služebníka, tedy toho, kdo zde je (existuje) pro Hospodina a koho Hospodin formuje tím, že na něj mluví. Dům je tedy jen kulisa, resp. metafora, neboli most pro přechod k nejdůležitější informaci: Hospodinu jde o jeho služebníka, jímž je v Ageově době Zerubábel. Ten je v centru Hospodinovy pozornosti. A Ageovo proroctví popisuje, jak se Zerubábel Hospodinovým služebníkem stává. Jinak řečeno: na Zerubábelovi popisuje, jak vlivem Hospodinových slov (mluvení, výroků) z posluchače vzniká Hospodinův služebník (1,12.14. 2,4-5) a kým tento služebník je: Hospodinovým domem (1,8b. 2,7b.9), tj. místem, kde přebývá Hospodin. Ageovo proroctví tedy ilustruje, jakou moc Hospodinovo slovo má: činí z posluchače Hospodinova služebníka, tj. toho, po kom Hospodin sáhne, aby si jej vzal, koho si Hospodin zvolí (vybere), komu otevře budoucnost – život s Hospodinem. Činí z posluchače Hospodinův dům. A současně ilustruje, co Hospodin od svého služebníka očekává, co po něm chce: aby zachycoval Hospodinovo promluvení a byl schopen jej přijímat, aby se nechával Hospodinem poznamenat (1,14), aby zde byl pro Hospodina (2,17), aby vykonával jeho pokyny (2,4-5) a uskutečňoval „*poselství Hospodinova domu*“ (1,14) a „*slovo, které řežu s vámi*“ (2,5), tady aby s ním Hospodin mohl být (1,13. 2,4-5). Tento spirituální rozměr činí Ageovo proroctví velmi aktuálním textem vypovídajícím jak o vlivu Hospodinova slova na budování duchovního života, tak o Hospodinových nárocích na postoje a chování jeho vyznavačů, protože tyto nároky tvoří cestu k naději na záchranu, cestu k budoucnosti. Ageovo proroctví nám na Zerubábelovi popisuje chování, které má budoucnost. Chování, jímž je podmíněn vstup do budoucnosti. Proto stojí zato Ageovi, resp. Hospodinovým výroům v něm velmi pečlivě naslouchat.

¹⁾ Dt 6,15. 7,21. Iz 12,6. Sf 3,15.17. Oz 11,9. 1 K 3,16. 6,19. 2 K 6,16.

²⁾ Výčet posluchačů je uveden třikrát (1,12.14. 2,2).

³⁾ Pak by jeho jméno znamenalo: Potomek (z) Babylóna. Prof. Heller zde hledá také hebr. kořeny z-r-h rozptýlit, nebo z-v-r být hostem. Pak by zeru byl imperativ s významem: „budte v Babylónu pouze hosty“, tj. neasimilujte se tam. HELLER J.: *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha 2003, str. 169.